

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ทรัพยากรบุคคล ชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับครูในการจัดการเรียนการสอน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดไว้อย่างชัดเจนใน

การจัดการเรียนการสอนให้เป็นที่ไปตามสภาพความเป็นจริงนักเรียนต้องศึกษาและรู้จักตนเองตามสภาพพื้นฐานของแต่ละคนรู้จักรักเหง้าของตนเองอย่างลึกซึ้งก่อนจึงค่อยเรียนในสิ่งที่ไกลตัวออกไป การเรียนในสิ่งที่ใกล้ตัวจะเกิดปัญญาและสามารถแก้ปัญหาได้ทุก ๆ ด้านและสามารถพัฒนาท้องถิ่น

ชุมชนของตนเองได้อย่างยั่งยืน ท้องถิ่นมีความสำคัญหลายด้านที่นักเรียนควรจะต้องศึกษา ได้แก่ วิธีการดำเนินชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรม ความเชื่อในด้านต่าง ๆ และ การใช้สมุนไพร กระทรวงศึกษาธิการได้ตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงได้กำหนดให้ทุกสถานศึกษาโดยเฉพาะ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง จัดให้มีโครงการสมุนไพรในโรงเรียนเป็นกิจกรรมที่โรงเรียนได้ดำเนินการเพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐบาล ในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในการจัดทำหลักสูตร โดยคำนึงถึงสภาพปัญหา ความพร้อมเอกลักษณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ ทั้งนี้สถานศึกษาต้องจัดทำรายวิชาในแต่ละกลุ่มให้ครบถ้วนตามมาตรฐานที่กำหนด ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการและความแตกต่างระหว่างบุคคล ตามสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในมาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

โครงการสมุนไพรในโรงเรียน มีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษาทั้ง 3 ระบบ คือการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยตามที่ได้ระบุไว้ในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542, หน้า 13-14) ได้กำหนดเป็นนโยบายที่ให้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่การศึกษาของชาติโดยเลือกสรรสาระและกระบวนการเรียนเข้าสู่ระบบการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และ

การศึกษาตามอัธยาศัย ให้สอดคล้องกับภูมิปัญญาสากลและเหมาะสมกับจารีต ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กร ชุมชน และสื่อมวลชนให้มีส่วนร่วมในการจัด

การศึกษาด้านภูมิปัญญาไทยทุกระดับและทุกระบบในรูปแบบที่หลากหลาย ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น คือพืชสมุนไพร โรงเรียนซึ่งเป็นการศึกษาในระบบ จึงได้สนอง นโยบายด้วยการดำเนินการจัดกิจกรรม โครงการสมุนไพรในโรงเรียนขึ้น

โครงการสมุนไพรในโรงเรียนได้รับการสนับสนุนความร่วมมือจากชุมชนเนื่องจาก พืชที่เป็นสมุนไพรเป็นสิ่งที่อยู่ในวิถีการดำเนินชีวิตในชุมชน คนในชุมชนใช้พืชสมุนไพร ในการประกอบอาหารและใช้เป็นยาหรือประกอบเป็นตัวยาเพื่อป้องกันบำบัด รักษาพยาบาล เบื้องต้นมาตั้งแต่โบราณกาล เป็นภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นและเพื่อให้มีการถ่ายทอดสืบสาน และอนุรักษ์ไว้ให้แก

เยาวชนในชุมชน จึงเป็นหน้าที่ของโรงเรียนและบทบาทของครูที่จะต้องเป็นผู้นำ สมุนไพรที่เป็นวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคลในชุมชนมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยอาศัย ผู้รู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามา เป็นส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา ซึ่ง สอดคล้องกับ ชวณี ทองโรจน์ (2544, หน้า 17-18) ได้กล่าวไว้ในสมุนไพรตามแนว พระราชดำริว่า ประเทศไทยได้มีการนำสมุนไพรมาใช้ในการบำบัดรักษาความเจ็บป่วยมาแต่ โบราณกาล ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้คนในสมัยก่อนสามารถดำรงอยู่ได้แม้จะไม่มี ยาแผนปัจจุบัน ใช้เลยก็ตาม ความรู้ในการใช้สมุนไพร ได้สั่งสมต่อเนื่องกันมาช้านานใน ลักษณะของภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งมีความแตกต่างกัน ไปบ้างในแต่ละภูมิภาค จนกระทั่งมาถึงช่วงที่ประเทศไทย ได้นำการแพทย์แบบตะวันตกเข้ามาใช้ เมื่อประมาณร่วม ร้อยปี ภูมิปัญญาด้านสมุนไพรของไทยได้ถูกละเลยและถูกกลืนโดยการแพทย์แผนปัจจุบันจน ทำให้ถูกมองว่าการใช้ยาสมุนไพรเป็นเรื่องไม่ทันสมัย เป็นที่น่าเสียดายว่าทำให้ความรู้ใน ส่วนนี้หยุดการพัฒนาไปเป็นเวลานาน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาไทยในทุก ๆ ด้าน โดยมีหน่วยงานศูนย์ศิลปาชีพของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ รองรับในการอนุรักษ์ และขยายผลในเรื่องเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย และในการใช้สมุนไพรเห็นได้อย่างชัดเจนที่ได้ทรง สนับสนุนการจัดทำสวนสมุนไพรอย่างเป็นระบบ เพื่อใช้เป็นที่ศึกษาวิจัยให้เกิดประโยชน์ อย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง (2544, หน้า 3) ได้กล่าว ถึง การปฏิบัติตัวด้านรักษาโรคภัยต่าง ๆ ด้วยกระบวนการหรือยาสมุนไพรพื้นบ้านมี

การพัฒนาและชาวบ้านใช้กันอย่างเห็นผล ผู้ที่ให้การรักษาก็จะเป็นผู้ที่มีจิตใจมีเมตตาสูง มีพลังในการสื่อถึงคนไข้ทำให้คนไข้มีกำลังใจและมีพลังในการรักษาโรคต่าง ๆ การใช้วิธีการรักษาโดยใช้สมุนไพรและการบีบนิ้ว จึงเป็นการรักษาตามสภาพ ในขณะที่การรักษาตามวิธีแพทย์แผนปัจจุบันยังเข้าไปไม่ถึงภูมิปัญญาทางด้านรักษาโรคจึงมีการติดคั้นและอนุรักษสืบทอดกันมาตลอด เป็นที่ยอมรับของชาวบ้านโดยทั่วไป ดังที่ พิทยา ว่องกุล (2544, หน้า 17) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยช่วยแก้ไข ความยากจนของชุมชนคือท่ามกลางปัญหาความยากจน ภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจและปัญหาสังคม อันเนื่องมาจากรัฐบาลไทยพัฒนาเลียนแบบประเทศตะวันตก บรรดานักคิด นักวิชาการ นักพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรชุมชน ที่ต่อสู้ดิ้นรนให้หลุดพ้นจากบ่วงเศรษฐกิจเพื่อขายและส่งออกเป็นสินค้าส่งเสริมรายได้ โดยพยายามช่วยประยุกต์ภูมิปัญญาดั้งเดิมท่ามกลางภูมิปัญญาที่มีในความหลากหลายของธรรมชาติประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เข้ากับวิทยาการความรู้สมัยใหม่ อาจช่วยให้เกิดทางเลือกในการพัฒนา ซึ่งเมื่อพิจารณาเชิงโครงสร้างแล้วทั้งวิธีการผลิตที่มีความหลากหลายและโครงสร้างเศรษฐกิจที่มีความยืดหยุ่น จะทำให้ชุมชนในชนบทไทยเชื่อมั่นว่า เป็นแนวทางการสร้างชุมชนแบบองค์รวม ที่พึ่งตนเองได้ทั้งหมดหรือเกือบทั้งหมดจะเป็นทางรอดของชีวิตหรือวิถีความเป็นไทได้

เมื่อพิจารณาการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 และนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นรากเหง้าของความรู้ดั้งเดิมในท้องถิ่นและสังคมไทยมีการจัดการให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมและมีส่วนสำคัญที่จะช่วยในการจัดการศึกษาให้นักเรียนได้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ชื่นชม เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นและสามารถนำความรู้เหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาของท้องถิ่นนอกจากนั้นภูมิปัญญาสมุนไพรเป็นเรื่องที่สะสมกันมาเป็นเวลานาน เป็นความรู้ที่ช่วยในการดำรงชีวิตของชาวบ้านการแก้ปัญหาและพัฒนาความเป็นอยู่ให้เข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปซึ่งกองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2542, หน้า 3) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาสรุปว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้และประสบการณ์ของ ชาวบ้านที่ใช้ในการดำเนินชีวิต โดยได้รับการถ่ายทอด สัมผัส ผ่านกระบวนการพัฒนาให้เหมาะสมกับกาลสมัย ซึ่งสอดคล้องกับ เอกวิทย์ ฌ กลาง (2539, หน้า 6) กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ใช่ลักษณะของท้องถิ่นเท่านั้น แต่จะต้องเป็นภูมิปัญญาที่มีการแลกเปลี่ยนลอกเลียนกันได้ถ้าพิจารณาแล้วว่าเป็นสิ่งดี เป็นวัฒนธรรมที่สามารถข้ามชาติ ข้ามภาษา ข้ามสังคม และเป็นวัฒนธรรมสำคัญที่ทำให้ชุมชนมีความเติบโตไม่สิ้นสุด อีกทั้งเป็นวัฒนธรรมที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามกาลสมัย

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540, หน้า 15) จึงได้กำหนดแนวทางให้กับครูผู้สอนทุกคนได้นำความรู้ และเรื่องราวในท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน ในรายวิชาที่ตนสอนอยู่ในทุกโอกาส ตลอดจนคำนึงถึงความสอดคล้องกับหลักสูตรและสภาพท้องถิ่นของตน ขณะเดียวกันกระบวนการจัดการศึกษาในปัจจุบัน ได้เน้นกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ คำเน้นกิจกรรมการเรียนการสอนในสิ่งที่เด็กอยากรู้ ไม่ใช่ในสิ่งที่ครูอยากสอน เน้นกระบวนการเรียนรู้ตามสภาพจริงทำงานเองเดียวกับ กษมา วรวรรณ ณ อุรุยา (2540, หน้า 15) กล่าวว่า ในกระบวนการเรียนรู้ เช่นนี้ครูจะต้องเป็นนักสร้างสถานการณ์ในการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างพลังความสามารถที่อยู่ในตัว ผู้เรียนให้เจริญเติบโตขึ้นอย่างเต็มศักยภาพแล้วนำเอาศักยภาพมาพัฒนาตนเอง ชุมชนและสังคม ให้เหมาะสมกับความสามารถแห่งตน เมื่อเป็นดังนี้จึงเป็นหน้าที่ของครูผู้สอนสังคมศึกษาที่จะต้องเข้าใจในการนำเอาความรู้ทางด้านภูมิปัญญาไทยที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ในการเรียนการสอน ดังที่

สีปพนนท์ เกตุทัตและคณะ (2541, หน้า 4) ได้แสดงข้อคิดที่ว่า ครูควรจะใช้สภาพแวดล้อมเหล่านั้นเข้าสู่บทเรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่เรียกว่า เรียนรู้ตามสภาพจริง เพราะผู้เรียนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ชุมชนจึงควรมีส่วนร่วมในสังคมนั้น ๆ มีส่วนร่วมในการสร้างสภาพชีวิตของสังคมหรือชุมชนที่โดดเด่น ไปตามวิถีที่เป็นจริง บทเรียนที่เรียนรู้สามารถศึกษาค้นคว้ามาจากชีวิตแห่งความเป็นจริง ที่พบเห็นอยู่ทุกวัน และผลของการเรียนรู้จากเรื่องราวของชีวิตชุมชนซึ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับสังคม เศรษฐกิจ วิถีชีวิตในชุมชน เพื่อเรียนรู้แล้วจะส่งผลให้เกิดศักยภาพในความรู้เกี่ยวกับการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า

จากสภาพเป็นจริงในปัจจุบันการนำภูมิปัญญาไทยในชุมชน มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนค่อนข้างจะมีน้อย เมื่อเทียบกับจำนวนแหล่งภูมิปัญญาไทยที่มีอยู่ในชุมชนดังผลการวิจัยของ โปรบยทอง แซ่แต้ (2545) ที่พบว่าครูสังคมศึกษามีการใช้ภูมิปัญญาไทยในชุมชนเพื่อการสอน แต่มีระดับการใช้ที่น้อย และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ประจักษ์ มาลีประเสริฐ (2530, บทคัดย่อ) ที่พบว่าการจัดการเรียนการสอนของครูสอนสังคมศึกษาจะเน้นความรู้ในเนื้อหาวิชา มากกว่าเน้นกระบวนการและผู้สอนยังไม่ได้ใช้ประโยชน์จากความรู้ด้าน ภูมิปัญญาไทยเพื่อการสอนในห้องเรียน ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการนำสมุนไพรที่เป็นวิธีการดำเนินชีวิตของบุคคลในชุมชนเพื่อสอนภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูสังคมศึกษาไม่แพร่หลายจึงสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องกระตุ้นและส่งเสริม ให้ครูสอนสังคมศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของการใช้ภูมิปัญญาไทยต่อการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้เด็กมีสิทธิเสรีภาพที่จะเลือกศึกษา ค้นคว้า

ในสิ่งที่ตนสนใจ โดยเฉพาะภูมิปัญญาไทยในชุมชนรอบตัวเด็กจะเป็นแนวทางฝึกเด็กให้ค้นพบความสามารถของตนเอง และให้เด็กได้นำไปใช้ได้จริงในอนาคต

ในเรื่องบทบาทของสมุนไพรที่มีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม เพ็ญภา ทรัพย์เจริญ (2540, หน้าคำนำ) ได้กล่าวไว้ว่า การเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของระบบสังคมที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาทำให้วิถีชีวิตของครอบครัวไทยเปลี่ยนแปลงไปตามลำดับ จากความเรียบง่ายสู่ความยุ่งยากซับซ้อน การพัฒนาประเทศที่มีความจำเป็นต้องผลักดันทางเศรษฐกิจส่งผลทำให้ผู้คนต้องทำงานหนักมากขึ้น ประกอบกับสถานการณ์ของสิ่งแวดล้อม ป่า น้ำ ดิน ฟ้า ภัย ภาวะวิกฤต จึงส่งผลให้สุขภาพวิกฤตไปด้วย เพราะสุขภาพของคนไทยถูกโอบอุ้มเกื้อหนุนโดยสิ่งแวดล้อม การรักษาสุขภาพในแนวคิดของการแพทย์ตะวันออกเป็นการรักษาสุขภาพแบบองค์รวมที่มีได้แยกกายและใจออกจากสิ่งแวดล้อม และมีได้มองสุขภาพในทัศนะแยกส่วนหากทบทวนถึงศักยภาพของการใช้สมุนไพร แล้วคงพอมองเห็นหนทางที่จะประยุกต์ปรับใช้กับการดูแลรักษาสุขภาพโดยที่มีทิศทางจิตใจ และมีทิศทางสิ่งแวดล้อมไม่ถูกตัดขาดออกจากกัน

อำเภอวังเหนือ เป็นอำเภอที่อยู่ห่างไกลจากตัวจังหวัดลำปางมีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน ตั้งแต่สมัยเจ้าพ่อพญาวัน ได้มีการพัฒนาสังคม สิ่งที่ดีงาม ทั้งทาง ด้านขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมทั้งที่เป็น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุต่าง ๆ มีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ คือป่าไม้ ที่ประกอบไปด้วยพืชพันธุ์มากมายหลากหลายประเภท ทั้งที่เป็นพืชพันธุ์ที่หายากใช้เป็นอาหาร ใช้เป็นยาสมุนไพร ใช้เป็นสินค้า ด้านสุขภาพอนามัยและสาธารณสุขได้แก่ยาสมุนไพร น้ำมันดี วิธีการรักษาโรคด้วยการบีบนิ้ว การดำเนินชีวิตยังคงยึดมั่นในความเป็นชนบทในเรื่องการทำมาหากิน สภาพทางเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับธรรมชาติ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรมและฐานะยากจน ความรู้หลากหลายเกี่ยวกับสภาพภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สภาพแวดล้อมเหล่านี้จึงเอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนรู้ของครูสังคมศึกษาเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษา การนำสมุนไพรที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่ระบบการศึกษาโรงเรียนในเขตอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง ตามที่ กิตติพงษ์ เมืองยศ (2542) ได้เสนอผลการศึกษาดังนี้ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอวังเหนือ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง ที่ได้เปิดทำการสอนตั้งแต่ปี พุทธศักราช 2533 จนถึงปัจจุบันยังไม่ปรากฏถึง การนำสมุนไพรที่มีอยู่ในท้องถิ่นที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการใช้ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร ในการจัดการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่ 3 ของครูสังคมศึกษา โรงเรียนในอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง โดยศึกษาถึงบทบาทของครูสังคมศึกษา ในการนำสมุนไพรเข้าสู่การเรียนรู้ เพื่อการสืบทอด

ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคลในชุมชน ทั้ง 2 ด้าน คือการใช้เป็นอาหารหรือประกอบอาหารและการใช้เป็นยาหรือประกอบเป็นตัวยา เพื่อการปฐมพยาบาลเบื้องต้นรวมถึงการได้นำโครงการสมุนไพรในโรงเรียนมาดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้นได้อย่างเหมาะสม มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์ต่อนักเรียน โรงเรียนและท้องถิ่นอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาการใช้ภูมิปัญญาสมุนไพรทางด้านสมุนไพรในการจัดการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่ 3 ของครูสังกัดศึกษา โรงเรียนในอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง

ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ครั้งนี้ คือครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา โรงเรียนที่ทำการสอนช่วงชั้นที่ 3 ในอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง จำนวน 17 คน จาก 6 โรงเรียน ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาการใช้ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรในการจัดการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่ 3 ของครูสังกัดศึกษา มีขอบเขตเนื้อหา ดังนี้

(1) การสร้างสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรในการจัดการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่ 3 ของครูสังกัดศึกษา

(2) การจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ การสืบทอด และการส่งเสริม

ภูมิปัญญา รวมถึงการวัดผลประเมินผล

นิยามศัพท์เฉพาะ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความคิด ความเชื่อ การปฏิบัติสืบทอดกันมาของบุคคลในชุมชนอันก่อให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคล เช่นการบำบัดรักษา หรือ ปฐมพยาบาลเบื้องต้น การสร้างความสามัคคีในชุมชน การรักษาวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามของชุมชน เป็นต้น

ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร หมายถึง สมุนไพรทุกชนิดที่ใช้เป็นอาหาร หรือไม่
เป็นอาหารและใช้ประกอบอาหารหรือไม่ใช้ เป็นอาหารของบุคคลในชุมชนที่มีความคิดและ
การปฏิบัติที่นำมาใช้เป็นประโยชน์เพื่อบำบัดรักษาหรือปฐมพยาบาลเบื้องต้นของบุคคลใน
ชุมชนตั้งแต่โบราณกาล

สมุนไพรที่เป็นวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชน หมายถึง สมุนไพรที่บุคคลในชุมชน
ใช้เป็นยาหรือประกอบเป็นตัวยาและใช้เป็นอาหารหรือการปรุงอาหารในวิถีการดำเนินชีวิต
ของบุคคลในชุมชน

โครงการสมุนไพรในสถานศึกษา หมายถึง กิจกรรมหรือแนวปฏิบัติของสถานศึกษา
ที่จัดสร้างสวนสมุนไพรที่ปลูกสมุนไพรทั้งที่ใช้ประกอบอาหาร ได้และไม่ได้ แต่สามารถนำมา
ใช้ประโยชน์ด้านการบำบัดรักษาหรือปฐมพยาบาลเบื้องต้นได้

การใช้ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพรในการจัดการเรียนรู้ หมายถึง การนำสมุนไพรที่
เป็นวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคลและปลูกในโครงการสมุนไพรของสถานศึกษา
ที่ครูสังคมนาภิการณานำเข้าสู่ห้องเรียนเพื่อสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่ผู้เรียน โดยการจัด
สาระเนื้อหา การจัดกิจกรรมการสอน การใช้แหล่งวิทยาการในห้องเรียน การจัดกิจกรรม
เสริมหลักสูตร และการวัดผลประเมินผล เป็นต้น

ครูสังคมนาภิการณา หมายถึง ครูผู้สอนวิชาสังคมนาภิการณาในระดับช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนใน
อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง จำนวน 6 โรงเรียน

โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนที่เปิดทำการสอน ในช่วงชั้นที่ 3 เขตอำเภอวังเหนือ
จังหวัดลำปาง จำนวน 6 โรงเรียน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. ผลการศึกษาเป็นตัวกระตุ้นและส่งเสริมให้ครูสังคมนาภิการณานำภูมิปัญญาทางด้าน
สมุนไพรที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาจัดการเรียนรู้ เพื่อจะเป็นการสืบทอดและการอนุรักษ์ไว้
เป็นมรดกของท้องถิ่น อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง
2. ผลการศึกษาทราบถึงคุณค่าและประโยชน์ของสมุนไพรที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น
ของอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง